

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 929

מסכת בבא בתרא מ"ט - נ"ה ♦ נגעים א', ד' - א', ה'

בס"ד, י"ד אדר תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ עשיית כוס תה בשבת כיצד
- ♦ כיצד רכשו בעבר מקומות בבית הכנסת?
- ♦ מקום בלי כסא...

♦ חצי שיעור אסור מן התורה, גם בשבת?

- ♦ אכילת קרעפלך בחג השבועות!
- ♦ חוק למניעת עיגון נשים בראי ההלכה
- ♦ אין להנשא ללא אישור השלטונות

דבר העורך

ואתא שוחט

אם הייתי מתבקש לתאר את כדור הארץ בשפת הפנטומימה, דומני שהיתה זו משימה קלה יותר מזו שהטלתי כעת על עטי הצנומה - לתאר את דמותו הרב גונית של ר'... לא משנה מה שמו, נקרא לו ר' ירחמיאל.

את כדור הארץ אני לפחות יודע מהיכן להתחיל לתאר, ואילו לגבי דמותו של מייודענו, אני שוקל, מהסס ומתלבט. אני כותב שורה על ילדותו העליזה, מוחק ומדלג לימי זקנותו המסעירים. קורע את הדף, חוזר לימי נעורו, הופך את הגליון ומנסה לשחזר את דמויותיהם של ידידיו, אך איני יודע במי מהם לבחור... כה רבים הם.

את תמונתו, אודה על האמת, מעולם לא ראיתי. אך מידי הזכרי בו עולה בדמיוני דמות רבת עניין והשראה. אדם רחב מתניים, צר גוף, עיניים בורקות, ידיים מיטלטלות, ורגליים ממהרות לרוץ, כל אחת לכיוון אחר. ובכל זאת, ר' ירחמיאל זה, בכח השכנוע הנדיר שניתן בו, הצליח להסות את אוסף איבריו, להשליט בהם סדר ולהובילם כעדר כנוע למחוז חפצו.

הוא עצמו, נשמה בתוך שק עצמות, ועליהן בשר בצמצום ושומן בשפע. מעולם לא ייחס חשיבות ל"מעטפה" כפי שקרא לה. מידי פעם היה רץ ל"פענצ'ר מעכאר", הרופא המקומי, כדי שיתקן

דף מח/א יקריב אותו מלמד שכופין אותו
אכילת קרעפלך בחג השבועות!

בסוגייתנו מבואר, שאדם המסרב להקריב קרבן אשר התחייב בו, כופין אותו על כך עד אשר יאמר "רוצה אני", כמאמר הפסוק (ויקרא א/א) "יקריב אתו לרצו".

לכאורה, אם חשוב הוא רצונו של האדם, מה תועיל כפייתו עד שיאמר "רוצה אני"? שניים מרביתנו הראשונים (יד רמה בסוגייתנו, ורמב"ם הל' גירושין פ"ב הל' כ') עמדו על תמיהה זו וכתבו, כי רצונו האמיתי של כל יהודי הוא לקיים מצוות ולהתרחק מן העבירות, אלא, שיצרו תוקפו ומחדיר לקרבו רצונות הפוכים. ומשהוכה היצר הרע ותש כוחו, חוזר וניעור הרצון הפנימי לקיים את מצוות ה'.

באגרת שכתב בעל החתם סופר זצ"ל למחותנו, רבה של מטרסדורף, ביום הפורים תקע"ג (שו"ת או"ח סי' קפ"ה), הוא מעלה "אגרגרים שעלו במצודת רעיונו בימים הללו יומא דפוריא":

מבואר בגמרא (שבת פח/א), כי לאחר יציאת מצרים כפה הקב"ה על עם ישראל הר כגיגית, והכריחם לקבל את התורה. לפיכך, אומר רב אחא בר יעקב רשאים בני ישראל לטעון, כי במעמד הר סיני אנוסים היו לקבל את התורה שלא מרצונם, ואינם מחוייבים לקיימה. אולם, לאחר שבימי אחשוורוש שבו וקיבלו את התורה מרצון, חובה עליהם לקיימה מאז. לכאורה, תמה ה"חתם סופר", הרי גם לפני שבני ישראל שבו וקיבלו את התורה מרצון הם לא יכלו לטעון "אנוסים היינו", שהרי למדנו בסוגייתנו, כי מותר לכפות אדם לדבר מצווה, עד שיאמר "רוצה אני"?

אלא, מבאר החתם סופר שאותו רצון פנימי ואמיתי לקיים את המצוות, הקיים בלב כל יהודי, התקבע בלב עם ישראל כולו לאחר שהיהודים קיבלו עליהם את התורה מרצון בימי אחשוורוש, אך לפני כן, לא היתה כל תועלת בכפיית אדם לדבר מצווה, ולא היה נחשב כעושה המצווה מרצון [עיי"ש שביאר לפי זה, מדוע נקטה הגמרא טעם שונה בקרבן מבגט].

מעניין לציין את דברי האדמו"ר מצאנז זצ"ל (שו"ת דברי יציב אה"ע סי' ס'), אודות מנהג קהילות בישראל לאכול 'קרעפליך', מאכל המורכב מבצק ממולא בגבינה ודבש, בחג השבועות. מאכל

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה ב"ר אברהם ז"ל
נלב" ע"י באדר ב' תשמ"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **לואיז** ע"ה

בת מרגריט ע"ה נלב" ע"י אדר תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידו **ניסן חקשוירי** שיח' ומשפחתו שיחיו - הרצליה

לעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי שלום לויטס** ז"ל

ב"ר מאיר ז"ל נלב" ע"י באדר א'

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה ב"ר יהודה ז"ל
נלב" ע"י באדר תשס"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אריה ודורה יעקבסון** הי"ו

זה, מטעים האדמו"ר מצאנו זצ"ל, מרמז על דרך קבלת התורה. האדם הנוגס ב'קרעפל', מתמודד בתחילה עם הבצק התפל, ורק לאחר מכן הוא נהנה מן הדבש והגבינה הטעימים. כך, גם במתן תורה התקשו היהודים לקבלה מרצון, אך לאחר שהכירוהו, התענגו עליה וקיבלוה באהבה ובחשק רב.

דף מח/א גט המעושה

חוק למניעת עיגון נשים בראי ההלכה

סוגייתנו מבארת, כי גט "מעושה", היינו: גט שנכפה על אדם לתיתו, ללא שההלכה חייבה אותו לגרש את אשתו, אינו חל. ולא זו בלבד, אלא גם כאשר הבעל חייב לגרש את אשתו על פי ההלכה, וכפו אותו לגרשה מסיבה נוספת, אחרת, שאינה הלכתית, אין הגט חל [1]. מאחר שהגדרות אלו הינן דקות ועדינות, טרחו הפוסקים במקרים רבים להגדיר מתי נחשב מתן גט על ידי הבעל כאונס, ובאלו מקרים יש להחשיב זאת כמתן גט מרצונו החופשי.

אין להנשא ללא אישור השלטונות: כדוגמה להתמודדות פוסקי הדורות עם בעיה סבוכה זו, ניתן לציין את המשוכה שהעמידו השלטונות הנכרים בפני הפוסקים לפני כמאה וחמישים שנה. באותם ימים, התערבו השלטונות באופן בוטה בחיי נתיניהם, בתחומי החינוך, המשפט האישי ועוד. אחת מן הגזירות קבעה, כי הרוצה לקדש אשה חייב לבקש מראש את אישור השלטונות לנישואיו, ואם נשא אשה ללא ידיעתם, אחת דינו לגרשה לאלתר.

ונהה, פעם אחת, יהודי תושב הוראדנא שבליטא נשא אשה במזל טוב, אך למרבה הצער הוא לא הסכיט להשמע להוראותיו המדוקדקות של הממשל הרודני. ואכן, מספר ימים לאחר נישואיו תבעוהו פקידי השלטון לגרש את אשתו. כאשר הופיע הבעל בבית הדין, שאלוהו הדיינים מדוע הוא מבקש לגרש את אשתו והלה השיב להם כי פקידי המושל נוגשים בו לגרשה. כששמעו הדיינים את דבריו, הם סירבו לסדר גירושין עבור זוג זה שהרי גט זה הוא "מעושה" ואינו חל.

לאחר שעזבו בני הזוג את בית הדין, הסתלק הבעל ונעלם מעין כל. אין אנו יודעים כיצד הגיבו השלטונות על סירוב הדיינים לסדר גירושין לזוג זה, אך לאחר זמן מה שב הבעל והופיע בבית הדין, בהצהירו כי הוא מוכן לגרש את אשתו מרצונו הטוב. דייני בית הדין סידרו גט לבני הזוג, אך לאחר מכן החל ליבם נוקפם שמא נהגו שלא כשורה, שכן, מבואר בספרי הפוסקים (שו"ת מהרי"ק סי' ס"ג), כי כל עוד לא פגה סיבת האונס, אף שהבעל אינו מצהיר שמגרש מחמת האונס, אין הגט כשר, משום ההנחה שהוא מגרשה בשל אילוצים חיצוניים.

דייני הוראדנא ביקשו את חוות דעתו של פוסק הדור, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל לגט זה. הגאון פרס בפניהם תשובה הלכתית ארוכה ומקיפה, ובסיומה הוא מגיע למסקנה כי הגט כשר (שו"ת באר יצחק אה"ע סי' י').

תמצית תשובתו מתבססת על כך, שלאחר המצב הנתון, לפיו השלטונות אינם מאפשרים לזוג זה להקים בית בישראל, חובת הבעל, מבחינה הלכתית, לגרש את אשתו משום שאין באפשרותו לקיים את התחייבותיו כלפיה. מעתה, כל עוד מצהיר הבעל שהוא מגרש את אשתו מפני אימת השלטונות, נחשב הגט ל"מעושה". אולם, אם הבעל מצהיר, כי הוא מבקש לגרשה מרצונו הטוב, אזי תולים את בקשתו לגרשה ברצונו לקיים מצוות חכמים, ואין גט זה נחשב ל"מעושה" [עיי"ש שביאר, כי גם אם הסיבה האמיתית לבקשתו לגרש את אשתו, היא מחמת פחדו מן השלטון, הגט כשר משום ש"דברים שבלב אינם דברים". ועיי"ש במה שהוסיף לבאר דין זה לדעת כל הראשונים].

גם בימינו אנו מתבקשים הפוסקים לקבוע בהלכה זו אשר גבול דק החולף לאורכה וכמעט אינו נראה לעין, חורף גורלות וקובע אם גט פלוני מעושה הוא אם לאו.

כך נתבקש הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל לחוות את דעתו לקהילת יהודי דרום אפריקה, כאשר מספר עסקנים, אשר קשרו מהלכים עם חברי פרלנט, ביקשו לקדם הצעת חוק בו ייקבע, כי יהודי המגרש את אשתו בבית משפט אזרחי, חייב גם לגרשה בבית דין יהודי, ואם לא יעשה כן יוטל עליו קנס כספי. מטרת החוק נועדה לשחרר בנות ישראל מעגינותן, אחר שבעליהן נתנו להן "גט" אזרחי בלבד.

אולם, הגר"י וויס זצ"ל, בעל המנחת יצחק, הסביר להם, כי גט זה נחשב ל"מעושה", מאחר שהם מבקשים שהמדינה תכפה על הבעל לגרש את אשתו. לפיכך, עליהם לקדם הצעת חוק שייקבע, כי אין תוקף לגירושין אזרחיים ללא קבלת אישור מבית דין יהודי. מעתה, השלטונות אינם כופים אדם לגרש את אשתו בבית דין רבני, אלא מבהירים לו, כי כל עוד לא יעשה כן, גם הם לא יסכימו להעניק לו "גט" אזרחי.

הא למה הדבר דומה, ליהודי המבקש לשאת אשה אחרת על פני אשתו, ומחמת חרם דרבינו גרשום האוסר זאת, הוא מגרש את אשתו הראשונה. כלום אונס יש כאן? לא! כי אם בחירה חופשית של הבעל. לעומת זאת, אם כופים אדם על מעשה הגירושין עצמו, הרי זה גט "מעושה" (שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' קל"ז).

[1] לדעת רב מרשימי בסוגייתנו, באופן זה הגט פסול מדרבנן בלבד. אולם, למסקנת הגמרא במסכת גיטין (פח/ב) גם באופן זה הגט פסול מדאורייתא, וכן נקטו רוב הפוסקים. (עיי' תוס' בסוגייתנו ד"ה גט וד"ה דבר תורה, וברמב"ן ובטור אבה"ע סי' קל"ז).

את ה"פנימית", כך הוא קרא לקיבתו המיוסרת. הלה היה נחרד למראה מצבו של הפצינט, רושם לו מרקחת חריפה מזו הקודמת שהעניק לו לפני חודשיים, ומשלחו במנוד ראש.

איש לא ניסה לשנות אותו, ולמען האמת, איש גם לא העז. הוא ידע הכל. בכל תחום. כאשר היו מנסים לעמוד על קנקנו ולשאל אותו מדוע הוא מתוכח כל כך הרבה, היה עונה בפשטות: לעולם, אבל לעולם, איני מתוכח אם איני צודק. מה אתם רוצים. **כזה** היה נשוא סיפורנו, לטוב ולרע.

ביום מן הימים, ר' יחמיאל החליט להפוך לשוחט. **ללמוד** הלכות שחיטה? אני? הזעיף ר' יחמיאל את פניו, אני יודע הכל.

הכל.
אומר ועושה.
השכם בבוקר, לאחר תפילת וותיקין, התייצב ר' יחמיאל לפני רב העיר וביקש ממנו תעודה המאשרת את מומחיותו בענייני שחיטה. עבור ר' יחמיאל היה זה שלב רשמי בלבד. הוא כבר הרגיש כשוחט ברמ"ח איבריו ובשס"ה גידיו. אבוי היה לבהמה אם היתה נקלעת למחיצתו באותו רגע.

הוא עמד בשלכת הרב, קצר-רוח ותאב-שחיטה. לא נראה היה שהרב ממנהר למקום כלשהו.

- **ישב** נא כבודו אצל השולחן, ונפתח קמעא בדברים, מאין הוא בא מר, ולאן הוא הולך. היה על הרב לבחון באופן מקיף על כל הלכות שחיטה, פרטיהן ודקדוקיהן. הוא הבחין בהלך רוחו הבלתי שגרתי של העומד לפניו, והוא גייס את כל סבלנותו כדי להרגיע את האורח הבלתי קרוא.

ר' יחמיאל גילה קוצר רוח מופגן, והביט בשעונו מידי פעם. הוא חשב להתחיל לשחוט מן היום הראשון. חבל על כל יום. במוחו ניקרה ללא הרף מחשבה מייסרת. כיצד זה עד היום הוא לא חשב להתפרנס כשוחט. כל כך קל. במורת רוח הוא התיישב על קצה המושב, כממתין להסתלק בכל רגע.

- **כוס** חמין, ר' יהודי?

- **כבודו**, אני ממנהר מאד. צריך פרנסה. אני רוצה להתחיל לעבוד עוד שעה. במחילה, אין לי זמן לחמם את מעי.

הרב החל לתהות שמה לפניו אחד מל"ו צדיקים.

- **יסלח** לי מר על השאלה הפשוטה, אבל איני רוצה לשנות ממנהגי. זו השאלה הראשונה שבה אני פותח עם המבקשים לקבל ממני הסמכה לשחיטה.

- **ישאל** כבודו, ישאל.

- **אוגרת** מהי?

- **סליחה?**

- **אוגרת** מהי, א-ו-ג-ר-ת? כלומר, מה פירוש המלה אוגרת.

- **כן**, פשוט מאד. אוגרת היא עלמה שחלפו עליה ימי נעוריה.

הרב הקפיד תמיד לפתוח בשאלה זו, מפני שכל מי שלמד הלכות שחיטה, אפילו ברפרוף, או כל מי שלמד דף יומי, ידע את התשובה. אוגרת הוא שיעור הפגימה של סכין שחיטה. פגימה שהיא רחבה דייה כדי לאגור בתוכה דבר מה, אפילו כחוט השערה, הרי היא פגימה הפוסלת את הסכין. הוא היה המום. ללא ספק חלה כאן טעות מצמררת. הנבחן בוודאי התבלבל, ועלי להסב את תשומת לבו לכך. ר' יחמיאל ישב אותה שעה בפנים מרועות. ידעת שאצליה, הרהר לעצמו.

- **אומר** לי נא. 'אוגרת' היא עלמה שחלפו ימי נעוריה, מהי, איפוא, 'בוגרת'?

- **כבוד** הרב, שאלות קלות מידי. בוגרת היא תרנגולת היושבת על ביציה.

כוס הנה של הרב צנחה מיזו ארצה.

ר' יחמיאל לא הניד עפעף. הוא ציין לעצמו, כי ידו של הרב רועדת ועקב כך הוא אינו רשאי לשחוט.

- **בוגרת** היא תרנגולת היושבת על ביציה???

- **אהה**, אודה לכבודו אם יעבור לשאלה הבאה.

- **ומה** פירוש המילה דוגרת?

- **האנה** יבשה, הפטיר וגיוחך על פניו. מבחן של כיתה א'.

משקפיו של הרב נשמטו אל קצה חטמו, והוא מצמץ בעיניו בעודו מתבונן בר' יחמיאל מכל זווית

דף נה/ב הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים

חצי שיעור אסור מן התורה, גם בשבת?

כידוע, מים שהורתחו על גבי האש בכחם לבשל מאכל או משקה צונן. לפיכך, אסור בשבת לערות מים רותחים מכלי ראשון [הכלי שבו הם בושלן] על מאכל שאינו מבושל, משום שהמים יבשלו את קליפתו של המאכל (שולחן ערוך או"ח סי' ש"ח סעי' י) [ועיי' במשנה ברורה שם ס"ק פ"ב שה"ה שאין לערות מים רותחים מכלי ראשון על מעט מים צוננים].

עשיית כוס תה בשבת כיצד: נושא זה הינו אקטואלי ביותר בכל שבת, כאשר אדם רוחץ כוס ובעוד נותרו בה מספר טיפות מים צוננים הוא מבקש לשפות לתוכה מים מן המיחם שעל הפלטה. לדעת רוב הפוסקים אסור לעשות כן, שהרי בכך מתבשלים טיפות המים הצוננים שבכוס, לפיכך, יש לנער היטב את הכוס לפני שפיכת המים הרותחים, או לנגבה (עיי' שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' צ"ג ושו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ל). חלק ניכר מנידון זה מייחדים הפוסקים לשאלה, אם המבשל בשבת מספר טיפות מים עובר על איסור מן התורה או על איסור מדרבנן. נידון זה קשור באופן ישיר לדעת הרשב"ם בסוגייתנו, כלהלן. לדעת רבי יוחנן (יומא א/עז) (**חצי שיעור אסור מן התורה**). היינו, אף שעיקר איסור התורה נאמר על השיעורים אשר ניתנו לנו כהלכה למשה מסיני, כגון, כזית, רביעית וכדומה, והאוכל או השותה פחות משיעור זה אינו לוקה, מכל מקום, גם האוכל או השותה כמות פחותה מן השיעור, עובר על איסור מן התורה.

לדעת ראשונים רבים (רש"י שבת א/עז ד"ה וכו' מותר לאפות פחות משיעור, בריטב"א שם ובהגהות אשרי, ועיי' משנה למלך הל' שבת פ' י"ח הל' א'), כלל זה גם תקף לגבי מלאכות שבת. לפיכך, אדם המבשל מים בשבת בכמות הפחותה מן השיעור שנקבע לאיסור זה (עיי' רמב"ם הל' שבת פ"ט הל' א'), עובר על איסור תורה, אף שאינו לוקה על מעשה זה. אולם, יש המוכיחים מן הרשב"ם בסוגייתנו, כי לדעתו במלאכות שבת לא נאמר הכלל "חצי שיעור אסור מן התורה".

סוגייתנו עוסקת באדם שעבר על מלאכת הוצאה בשבת, באלו מקרים הוא חייב. בהקשר לכך מבאר הרשב"ם (ד"ה במסכת שבת תנו), כי אדם שהוציא בשבת חצי גרוגרת, שהוא חצי מן השיעור שנקבע למלאכת הוצאה, אינו עובר על איסור, שכן, שיעורי מלאכות שבת נקבעו על פי **חשיבותם**, מאחר שבשבת אסרה תורה **"מלאכת מחשבת"**, היינו, מלאכה חשובה. לפיכך, אדם שעשה פעולה זו בחצי שיעור, כלל לא עבר על איסור, שכן, אין פעולתו נחשבת כמלאכה [מהראוי לציין שכך עולה מדברי הרשב"ם שגם זה כלול במלאכת מחשבת-מלאכה חשובה. אולם עיי' ברש"י חגיגה י/ב מה שפירש ב"מלאכת מחשבת"].

מדברי הרשב"ם הוכיחו הפוסקים, כי לדעתו הכלל "חצי שיעור אסור מן התורה" לא נאמר לגבי מלאכות שבת. שכן, השיעורים של איסורי השבת אינם ככל השיעורים שניתנו בהלכה למשה מסיני, אלא קבעום משום שבשיעור פחות מכך אין עשיית הפעולה נחשבת כמלאכת מחשבת, היינו: הפעולה אינה חשובה. מעתה, אם חז"ל קבעו, שהעברת גרוגרת שלמה בלבד מרשות לרשות היא הנחשבת כפעולת העברה, אין לומר כי המעביר חצי גרוגרת ביצע **חצי איסור**, שהרי למעשה בכך נאמר שהוא ביצע חצי פעולה, ומובן לכל שאין מושג של "חצי פעולה". אמנם, **מדרבנן** אסור לאדם לעשות פעולת איסור גם בחצי שיעור (עיי' שבת שם). נמצאנו למדים, כי לדעת הרשב"ם, אדם ששפך מים רותחים לכוס אשר מצויות בה טיפות מים צוננים, עבר על איסור מדרבנן ולא על איסור מדאורייתא, שהרי אין בטיפות הללו שיעור הדרוש לעבור על איסור מבשל בשבת (עיי' שו"ת דברי יציב או"ח סי' קנ"ו, שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' קל"ו).

דף נז/א והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה

כיצד רכשו בעבר מקומות בבית הכנסת?

בגליונות קודמים עסקנו מספר פעמים בענייני "חזקה" למיניה. מן הראוי להבהיר, כי "חזקה" היא מלשון "אחיזה" בנכס. עיתים, "חזקה" משמשת כהוכחה לבעלות על נכס, וכגון, החזקת קרקע במשך שלש שנים מהווה הוכחה לרכישתה, ועיתים משמשת ה"חזקה" כמעשה קניין של הנכס, כמבואר במשנה (בבא בתרא מב/א): "נעל, גדר ופרץ כל שהוא, הרי זו חזקה". לפיכך, אם אדם גידר נכס מסויים ברשות המוכר, מראה הוא בכך שמעטה הוא הבעלים על נכס זה, ובהצבת הגדר הוא רוכש אותו. לדעת אחדים מן הראשונים, קניין זה הוא מן התורה (רא"ש בבא קמא פ"א סי' י"ד ועוד), אך יש הסוברים שהוא מתקנת חכמים, שהסמיכוהו על הפסוקים (חינוך מצוה של"ו). במאמר זה נעסוק במחלוקת איתנים של רבותינו הראשונים, אשר נחלקו איזו פעולה נחשבת כ"חזקה" אשר ניתן לרכוש קרקע על ידה.

גמרתנו אומרת: **"הרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה"**. לכאורה, משמע מכאן, כי ניתן לרכוש קרקע על ידי לקיטת פירותיה. ואכן, כך פוסק הרמב"ם: (הל' מכירה פ"א הל' ט"ז): "המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה, או שאסף פירות האילן או זמרו וכל כיוצא בדברים אלו הרי זה קנה, שהרי החזיק... **"וכיוצא בזה משאר התשמיש"** (שם הל' ט"ו). יוצא, איפוא, כי לדעתו, גם השימוש בקרקע על ידי איסוף הפירות הגדלים בה נחשב לאחיזה בקרקע, וממילא גם ניתן לרכוש אותה מידי בעליה על ידי מעשה זה. אולם, הרשב"ם בסוגייתנו (ד"ה והרי אכילת פירות), והראב"ד (שם), וראשונים נוספים חולקים על כך וסוברים, כי אין די במעשה שימוש בקרקע בלבד כדי לרוכשה. שכן, הלוקט פירות לא היטיב במאומה עם הקרקע בלקיטת פירותיה, כי אם לעצמו היטיב. לעומת זאת, אדם הגודר או הנועל את הקרקע, משמרה במעשהו, ולכן מעשה מעין זה נחשב כמעשה שיש בו "הוראת בעלות", שעל ידו ניתן לרכוש את הקרקע [לפיכך, הם מפרשים, כי סוגייתנו באומרה: **והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה**], מתכוונת לומר, שהשימוש בקרקע מהווה הוכחה לרכישתה, אך לא מעשה קניין].

אפשרית. חליפות עצם את עיניו ופתחן באחת, כדי להיות בטוח שאינו שרוי בעיצומו של חלום. **הרב** הרים את קולו בנסיין לעורר את חושיו של היושב מולו ולהעמידו על מקומו. **אם** דוגרת זו תאנה יבשה. מה זו גרוגרת? מה זו, מה זו גרוגרת? הוא כמעט שאג. **אדם** שזהותו נתונה בספק. **הרב** החליט להמשיך בשאלות ולראות לאן יתגלגלו העניינים. הוא התרווח על כסאו ונעץ את עיניו בר' ירחמיאל, שעדיין הציץ בשעונו. **מה** זה אנדרוינוס? **אחד** מקיסריה של רומי בזמן חורבן הבית. **ר'** ירחמיאל תמה, מה לידעת היסטוריה ולהלכות שחיטה, אך הוא החליט להבליג. **מי**הו אנדרוינוס? **הים** הגדול, ענה ר' ירחמיאל מיד. **הרב** לא התאפק. הוא התייצב על שתי רגליו, והחל מהלך סחור-סחור סביב ר' ירחמיאל. **ר'** ירחמיאל יקירי. אולי תאמר לי מה זה אוקיינוס? **גבותיו** של ר' ירחמיאל התכווצו. הוא גילה בתשובותיו ידע נרחב בהלכות שחיטה, בבוטניקה, בהסטוריה ובטבע. אוקיינוס, אוקיינוס, אוקיינוס... הוא גירד את פדחתו ונשען לאחור. הוא שמע פעם, כי כאשר מזיחים את הראש לאחור, תאי הזיכרון מתפקדים במלואם. אצבעותיו תופפו בעצבנות על ברכיו. אוקיינוס, אוקיינוס, אוקיינוס... **כבוד** הרב, אני לא יודע מה זה אוקיינוס. **המבטח** הסתיים, ידידי. **ר'** ירחמיאל הרפה את שריריו באחת. חסד ה'. מתוך שלל השאלות הוא נכשל באחת בלבד. כעת עליו להמתין עד שהרב יחמם את הדיו שעל שולחנו, יטבול בה את הקסת, ויסלסל מילים נשגבות עלי גליון, המעידים כי ר' ירחמיאל הוא ה... **הרב** עמד לידו. **כעת** אפשר להציע כוס חמין? **כבוד** הרב, אני ממחר מאד. יתן לי כבודו את המכתב וארוץ לדרכי.

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל

ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע י"ט באדר תשע"ב **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו

הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

הוקדש לעילוי נשמת

מרת **הנטשע פלדמן** ע"ה

ב"ר שלמה אליהו גולדברגר ז"ל

נלב"ע ט"ז באדר תשס"ט **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידינו

הר"ר **שלמה פלדמן** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

הדף היומי

בבא בתרא מ"ט-נ"ה

י"ד-כ' אדר

מחלוקת ראשונים זו, גם מובילה לנידון מעניין, אודות מכירת מקומות ישיבה בבית כנסת. בימינו, אנשים משלמים ממון עבור זכות ישיבה על מקום בבית הכנסת למשך שנה, ובכל שנה הם מחדשים את הרכישה. אך בעבר, נהגו למכור את מקום הישיבה, כולל הקרקע, **לכל ימי חייו של המתפלל**. בשורות הבאות נדון אם ניתן לעשות קניין זה על ידי "חזקה".

כאשר נתבונן קמעא כיצד נקנה מקום הישיבה בבית כנסת נבחין, כי לדעת הרמב"ם, על המבקש לרכוש מקום, לשבת במקום זה ובכך לרכוש אותו. שהרי, לדעתו ניתן לרכוש קרקע על ידי השימוש בה. אולם, לדעת הרשב"ם שאין לרכוש קרקע על ידי השימוש בה בלבד, לכאורה, המנסה לרכוש מקום בבית כנסת על ידי ישיבה בו, לא עשה ולא כלום. ואכן, רבי יעקב מליסא, בעל נתיבות המשפט (חו"מ סי' קצ"ב סעי' ו) פסק, כי היושב במקום מסויים בבית כנסת לא רכש את הקרקע, כי אם את **זכות השימוש** בה בלבד [להבדיל מן המציע מצעות, המוזכר לעיל נג/א, אשר עשה מעשה בקרקע].

אולם, יש החולקים על כך (עיי' ט"ז שם ס"ק ז' בשם שו"ת משאת בנימין, ובשו"ת בית יצחק או"ח סי' כ"ג סעי' א'), ולדעתם, גם הרשב"ם סובר, כי ניתן לרכוש את קרקע מקום הישיבה על ידי ישיבה במקום זה, משום שיש לחלק בין לקיטת פירות בשדה, אשר אינה נחשבת ל"חזקה" - אחיזה בקרקע, לבין ישיבה במקום מסויים בבית כנסת. שכן, היושב על מקומו בבית הכנסת, **נהנה בגופו** מן הקרקע אשר עליה מוצב כסאו, והנאה זו יש בה "הוראת בעלות" מספקת שניתן על ידה לרכוש את הקרקע. לעומת זאת, המלקט פירות בשדה אינו נהנה בגופו מן הקרקע, כי אם מן הפירות שנלקטו ממנה, ואין מעשהו נחשב כהוראת בעלות מספקת. (וכ"כ הרשב"ם לעיל נג/ב גבי מציע מצעות, ועיי' ריטב"א בקידושין כו, וע"ע שו"ת חתם סופר או"ח סי' כ"ט ובליקוטי הערות שם שהאריכו בכך).

מקום בלי כסא... יש לציין, כי האמור לעיל מתייחס לקניין קרקע בלבד. אולם, מטלטלין אינם נקנים בחזקה של שימוש בהם כי אם בהגבהה, במשיכה וכדומה (שו"ת מהר"ם אלשיך סי' י'). לפי זה העיר אחד ממחברי זמנינו (תורת הקניינים פ"ז ביאורים), שאף על פי שקרקע בית הכנסת נקנית למתפללים, מכל מקום, השולחנות והספסלים שהם מטלטלין ואינם מחוברים לקרקע, אינם נקנים במעשה הישיבה בלבד. לפיכך, אם יזיזו את הספסלים והשולחנות למקום אחר בבית הכנסת, ישאר המתפלל - קונה המקום, עם מקום בקרקע בית הכנסת בלבד... [בבית מדרשנו העירו, כי יכול לקנות את המטלטלין בקניין אגב].

הרב נותר על עמדו.
- מה קרה כבוד הרב, הכל בסדר?
- **אצלי** כן.
ר' ירחמיאל החל להבין כי דבר מה אינו כשורה, ולשונו החלה נוטפת מעדנות.
- **כבודו**, למען האמת, עד שיכינו עבור כבודו את הקלף ואת הדיו עם הקסת, אשמח ללגום עמו כוס חמין.
- **אזה**, ברצון רב אכבדך בכוס חמין. כתב קבלה לא אוכל להעניק לך.
ר' ירחמיאל לא ידע את נפשו.
- **הרב**, עניתי על כל השאלות, רק לא ידעתי מה זה אוקיינוס, האם בגלל זה איני ראוי לכתב סמיכה?
הרב הגיש לו כוס חמין, ממחטה לניגוב דמעותיו, וסכום הגון לצדקה.

★ ★ ★

הגאון מוילנא זצ"ל כותב, כי לעתיד לבוא יהא על כל אדם לתת דין וחשבון על כל מעשיו. הוי אומר: מה עשה, וכיצד הגיע לאותו מצב שבעטיו נזקק לעשות את שעשה.
ר' ירחמיאל תמה מדוע יצא עליו הקצף לאחר שלא ידע מהו אוקיינוס. לאמיתו של דבר התביעה עליו היא, אמור נא, כיצד הגעת לאן שהגעת...

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

הרב משה צבי יוסף הלפרן ז"ל ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ט"ו באדר תשל"ב **תנצב"ה**
הונצח ע"י ידידינו משפחות **הלפרן** שיחיו קרית קרניצי - גבעת שמואל

נר ה' נשמת אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029 *

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

